

Les 32 – Antwoorden

Opdracht 1: Vervoeg het werkwoord מכר máchar [pa'al] Verkopen.

Persoon	Tegenwoordige tijd	Verleden tijd	Toekomende tijd	Persoon
Ik (m)	מוכר mocher	מכרתי máchartie	אמכור emkor	אני
Ik (v)	מוכרת mochèrèt	מכרתי máchartie	אמכור emkor	אני
Jij (m)	מוכר mocher	מכרת máchartá	תמכור timkor	אתה
Jij (v)	מוכרת mochèrèt	מכרת máchart	תמכרי timk ^e rie	את
Hij	מוכר mocher	מכר máchar	ימכור yimkor	הוא
Zij	מוכרת mochèrèt	מכרה mách'ráh	תמכור timkor	היא
Wij (m)	מוכרים moch'riem	מכרנו mácharnoe	נמכור nimkor	אנחנו
Wij (v)	מוכרות moch'rot	מכרנו mácharnoe	נמכור nimkor	אנחנו
Jullie (m)	מוכרים moch'riem	מכרתם m ^e chartèm	תמכרו timk ^e roe	אתם
Jullie (v)	מוכרות moch'rot	מכרתן m ^e chartèn	תמכרו timk ^e roe	אתן
Zij (m)	מוכרים moch'riem	מכרו máchroe	ימכרו yimk ^e roe	הם
Zij (v)	מוכרות moch'rot	מכרו máchroe	ימכרו yimk ^e roe	הן

Geb. wijs: m: מכור m^echor, v: מכרי michrie, mv: מכרו michroe, Infinitief: למכור limkor

Opdracht 2: 'Lezen zonder puntjes'. Plaats de uitspraaktekens, geef de uitspraak en vertaling

איזו חנות גדולה!	ezo ch ^a noet g ^e doláh!	Wat een grote winkel!
? כמה זה עולה?	kamáh zèh olèh?	Hoeveel kost dit?
? יש משהו יותר זול?	yesh mashèhoe yoter zol?	Heeft u iets goedkopers?
? האם יש נעלים יותר קטנות?	ha'iem yesh na' ^a layiem yoter q ^e tánot?	ha'iem yesh na' ^a layiem yoter
? האם יש אריזה מתנה?	ha'iem yesh ^a rizáh máttánáh?	Is er een geschenkverpakking?
? מתי היא מכירה כוללית?	mátay hie m ^e chiráh k ^e lálíet?	Wanneer is de uitverkoop?

Les 33 – Judaïca 6 – Menorah

De menorah (van het Hebreeuwse woord מְנוֹרָה Menorah, dat kandelaar, lampenstandaard of lichtdrager betekent) is de gouden kandelaar met zeven olielampen, die licht gaven in het Heilige van de Tabernakel en later in het Heilige van de Tempel te Jeruzalem. Hij wordt in de Bijbel 'de lamp van God' genoemd (1 Samuel 3:3).

Mozes moest van God volgens precieze voorschriften een gouden zevenarmige kandelaar laten maken en plaatsen in de Tabernakel bij de Ark van het Verbond, waarin de stenen platen met de Tien Geboden lagen (Exodus 25). In de eerste tempel, gebouwd door koning Salomo, brandden tien menorah's.

De kohaniem (priesters) staken iedere avond de olielampen van de menorah in het Heiligdom aan en maakten hem de volgende ochtend weer schoon, deden er nieuwe pitten in en vulden de bakjes met verse olijfolie.

De menorah was het oude symbool voor het Hebreeuwse volk en een van de oudste symbolen voor het Jodendom. De traditionele menorah heeft zeven armen. Tijdens het chanoekahfeest gebruikt men een kandelaar met negen armen, de chanoekiah, waarin gewoonlijk kaarsen worden ontstoken. Een menorah wordt gewoonlijk alleen voor sier neergezet en niet voor verlichting gebruikt.

In het jaar 70 werd de tempel verwoest bij de verovering van Jeruzalem, door de Romeinen onder Titus. Een aantal heilige voorwerpen en schatten konden echter uit de tempel worden gered en werden door Titus meegenomen naar Rome, waar ze in een grootse triomfocht aan het Romeinse publiek werden getoond. Op het bekende reliëf in de Boog van Titus staat dit tafereel afgebeeld. Hier is ook de menorah zichtbaar, de enige afbeelding uit die tijd die van dit heilige voorwerp bekend is.

De Joodse tempelschatten werden daarna in de Vredestempel van Vespasianus tentoongesteld. Er zijn diverse vermeldingen in 2e-eeuwse bronnen van mensen die de heilige voorwerpen hadden bezichtigd. In 192 brandde de Vredestempel tot de grond toe af, maar of de menorah en andere Joodse schatten hierbij verloren gingen is onduidelijk. Over de verdere geschiedenis van de menorah bestaat weinig duidelijkheid, al zijn er veel legendes ontstaan.

Na de verwoesting van de tweede tempel had de menorah geen rituele betekenis meer in de tempeldienst. Wel kwam hij vaak voor als afbeelding in synagoges, op graf tombes en op schilderijen.

De lamp, die in de hedendaagse synagoges voor de Heilige Ark staat of hangt en die altijd brandt, wordt *ner tamied* genoemd (letterlijk: het permanente licht, gewoonlijk vertaald met de 'eeuwig brandende lamp'), hij symboliseert de menorah uit de Tempel.

De vorm van de zevenarmige kandelaar op de

triumfboog van Titus werd het voorbeeld voor de afbeelding van de menora als officieel symbool van de Staat Israël.

Een grote bronzen Menorah van vijf meter hoog siert tegenwoordig de rozentuin voor de Knesset, het Israëliësch parlement, zie foto links.

Een replica van de menorah is te vinden bij de Westelijke Muur (Kotel, Klaagmuur) in Jeruzalem, langs de trapopgang naar de Joodse wijk, zie afbeelding hierboven. Deze kandelaar is onderdeel van de Tempelschatten, die weer dienst gaan doen zodra de Derde Tempel herbouwd is.

Er is gezegd dat de menorah het symbool is van het volk van Israël, dat de opdracht heeft om 'een licht onder de volken' te zijn (Jesaja 42:6). De geleerden leggen er de nadruk op dat licht geen gewelddadige kracht is; Israël moet zijn opdracht volbrengen door een voorbeeld te zijn, niet door geweld te gebruiken.

Dit idee wordt benadrukt in het visioen van Zacharja 4:1-6. Zacharja ziet een menorah, en God verklaart: 'Niet door macht en niet door kracht, maar door Mijn geest.'

Woordenschat

מְנוֹרָה	m ^e noráh (v)	Kandelaar, lampenstandaard, menorah, lamp
נֵר	ner (m!)	Licht, lamp, kaars; bougie; zetpil נְרוֹת nerot
נִרְאָה	nirèh (bn)	Zichtbaar, schijnbaar
נִרְאָה	niráh [nif'al]	Schijnen, gezien worden, zichtbaar zijn
תָּמִיד, תְּמִידִי	támied (bw), t ^e miedie (bn)	Altijd, voortdurend, constant
נֵר תָּמִיד	ner támied	Altijd brandende lamp
מִקְדָּשׁ	miqdásh (m)	Tempel, heiligdom
מִשְׁכָּן	mishkán (m)	Tabernakel (Bijbels); residentie, woonplaats
קֹדֶשׁ, קוֹדֶשׁ	qodèsh	Heilige (plaats)

קֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים	qodèsh haqodáshiem	Heilige der heilige, allerheiligste
כֹּתֵל, כֹּתֵל	kotel (m)	Muur
הַכּוֹתֵל הַמַּעֲרָבִי	hakkotèl hamma'aravie	De Westelijke Muur (bij het Tempelplein), Klaagmuur
כֹּהֵן, כֹּהֵן	kohen	Priester כּוֹהֲנִים kohaniem

Opdracht 1: Vervoeg het werkwoord נִרְאָה niráh [nif'al] Schijnen. Zie [les 31](#)

Persoon	Tegenwoordige tijd	Verleden tijd	Toekomende tijd	Persoon
Ik (m)	.....	.....	.....	אֲנִי
Ik (v)	נִרְאִית niret	נִרְאִיתִי niretie	אֲרָאֶה erá'èh	אֲנִי
Jij (m)	.....	.....	.....	אַתָּה
Jij (v)	.....	.....	.....	אַתְּ
Hij	נִרְאֶה nirèh	.....	.....	הוּא
Zij	.....	נִרְאָתָה nir ^{at} áh	.....	הִיא
Wij (m)	.....	.....	.....	אֲנַחְנוּ
Wij (v)	.....	.....	.....	אֲנַחְנוּ
Jullie (m)	.....	.....	.....	אַתֶּם
Jullie (v)	.....	.....	.....	אַתֶּן
Zij (m)	.....	.....	.....	הֵם
Zij (v)	.....	.....	.....	הֵן

Geb. wijs: m: הִרְאָה herá'e, v: ....., mv: ....., infinitief: לְהִירְאוֹת leherá'ot

Opdracht 2: Vertaal, plaats uitspraaktekens en geef de uitspraak.

De priester is in het heilige der heiligen .....

De lichten schijnen voortdurend .....

De menorah is in de tabernakel .....

הַכּוֹתֵל הַמַּעֲרָבִי בִירוּשָׁלַיִם .....

יש לי נר יותר גדול .....

הַמְנֹרָה הַזֹּהָב .....

אֵיתָמַר, בֶּן-אַהֲרֹן הַכֹּהֵן .....

Bronnen: nl.wikipedia.org/wiki/Menora; www.shalomvoorisrael.nl/De-Menorah;

www.joodsleven.nl/Encyclopedie; Hebrew Verb Tables, Tarmon & Uval; richardmabee.com (foto menorah)

Zie ook: Video www.youtube.com/watch?v=wFzR3Z2-2RM met een wat filosofische uitleg van de betekenis van de menorah.